

แนวทางการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน ในระดับจังหวัด

กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน
สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน

สืบเนื่องจากการประชุมมอบนโยบายการขับเคลื่อนนโยบายสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๕ ประเด็นการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน ปี 2565

ประธาน SC ระดับจังหวัด (กษ.จว.) เน้นย้ำเจ้าหน้าที่
ขอความร่วมมือเกษตรกรในการบันทึกข้อมูลเกษตรกรรมยั่งยืน
ในการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร ปี ๒๕๖๕

ความก้าวหน้าการดำเนินงาน

กรมส่งเสริมการเกษตร ได้ดำเนินการ ดังนี้

1

จัดทำคู่มือการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร ปี ๒๕๖๕ โดยระบุความหมายสำหรับการจัดเก็บข้อมูลพื้นที่เกษตรกรที่ยั่งยืนในการขึ้นทะเบียนเกษตรกร

2

จัดให้มีการบันทึกข้อมูลเกษตรกรที่ยั่งยืนในแบบคำร้องทะเบียนเกษตรกรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (สำหรับครัวเรือนเกษตรกร)

คู่มือการขึ้นทะเบียน และปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร ปี 2565

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เมษายน 2565

การพิจารณาสวนแซม (ไม้ผลไม่ยืนต้นเป็นพืชหลัก ปลุกแซมด้วยพืชอายุสั้น-พืชล้มลุก)

1) พืชแซมที่ต้องการแสงมาก เช่น ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ หญ้าเลี้ยงสัตว์ สับปะรด ปลุกแซมได้ไม่เกิน 4 ปีแรกของการปลุกพืชหลัก กรณีพืชแซมที่เป็นพืชเกื้อกูลกันจะไม่กำหนดระยะเวลาการแซม

2) การคิดพื้นที่ปลูกของพืชแซม

- กรณีพืชหลัก ได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ไม้ผล ไม่ยืนต้น แซมด้วยพืชอายุสั้น (เฉพาะพืชแซมที่ต้องการแสงมาก เช่น ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ หญ้าเลี้ยงสัตว์ สับปะรด) หรือพืชอายุมากกว่า 1 ปี หรือไว้หน่อไว้ตอ สามารถคงพื้นที่ 1 - 4 ปี โดยคิดที่ร้อยละ 80 ของพื้นที่ปลูกของพืชหลัก

- กรณีพืชหลักเป็นไม้ผล ไม่ยืนต้น ต่างๆ เช่น มังคุด มะพร้าว แซมด้วยพืชที่เกื้อกูลกัน สามารถปลูกได้เต็มพื้นที่

22. สวนผสม หมายถึง การเพาะปลูกพืชหลายชนิดปะปนกัน ในพื้นที่เดียวกัน มีอาณาเขตของสวนที่แน่นอน แต่ระยะปลูกของพืชแต่ละชนิดไม่แน่นอน และอาจมีการเลี้ยงสัตว์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำร่วมด้วย

การคิดพื้นที่ปลูกของสวนผสมหากเป็นไม้ผลไม่ยืนต้นให้นับเป็นจำนวนต้น

23. การเพาะเลี้ยงแมลงเศรษฐกิจ หมายถึง แมลงที่สามารถนำมาเลี้ยงเป็นอาชีพให้กับเกษตรกรและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจทั้งระดับชุมชนหรือระดับประเทศ

24. เกษตรกรรมยั่งยืน (Sustainable agriculture) หมายถึง การทำการเกษตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค เป็นมิตรกับสภาพแวดล้อม และความสมดุลของสภาพธรรมชาติ เป็นระบบการผลิตทางการเกษตรหรือระบบฟาร์มในรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับภูมินิเวศของแต่ละพื้นที่ จัดเป็นระบบการผลิตที่เหมาะสม (Appropriate production system) ซึ่งจำแนกตามลักษณะการผลิตว่าจะเน้นหนักด้านใด หรือมีจุดเด่นที่ต่างกันไปอย่างไร มีรูปแบบระบบเกษตรกรรม 5 รูปแบบ ได้แก่

24.1 เกษตรผสมผสาน (Integrated farming) เน้นกิจกรรมการผลิตมากกว่าสองกิจกรรมขึ้นไป ในเวลาเดียวกัน และกิจกรรมเหล่านี้เกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้มากขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินที่มีจำกัด ไนโรนาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

- มีกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป ต้องทำในเวลาและสถานที่เดียวกัน

- เกิดการเกื้อกูลกันอย่างต่อเนื่องระหว่างกิจกรรม เช่น พืชกับพืช ปลากับปลา สัตว์กับปลา พืชกับสัตว์ ฯลฯ

- ก่อให้เกิดความมั่นคงด้านรายได้ มีรายได้สม่ำเสมอ

24.2 เกษตรอินทรีย์ (Organic farming) เน้นหนักการใช้วิธีการจัดการภายในฟาร์ม โดยเฉพาะการใช้ปัจจัยการผลิตจากธรรมชาติ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ เสริมสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ เน้นการปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ

- ไม่ใช้สารเคมีในการผลิต

- เพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของดินโดยการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และจุลินทรีย์

- ควบคุมการกำจัดศัตรูพืชโดยชีวภาพ กายภาพ

- ไม่เป็นพืชตัดแต่งพันธุกรรม (GMO)

24.3 เกษตรธรรมชาติ (Natural farming) เน้นหนักการทำเกษตรที่ไม่รบกวนธรรมชาติ หรือรบกวนให้น้อยที่สุดที่จะทำได้ โดยการไม่ไถพรวน ไม่ใช้สารเคมี ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี และไม่กำจัดวัชพืช แต่สามารถมีการคลุมดินและใช้ปุ๋ยพืชสดได้

- ระบบเกษตรกรรมที่เกื้อกูลกับระบบธรรมชาติ

- ไม่ไถพรวนดิน

คู่มือการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร ปี ๒๕๖๕ (ต่อ)

คู่มือการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร ปี 2565

- การไม่ใช้ปุ๋ยเคมีหรือทำปุ๋ยหมัก
- ไม่กำจัดวัชพืช
- ไม่ใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช
- เป็นพื้นที่ทำการเกษตรไม่ใช้พื้นที่รกร้าง

24.4 เกษตรทฤษฎีใหม่ (New theory agriculture) เน้นหนักการจัดการทรัพยากรน้ำในไรนา ให้เพียงพอเพื่อผลิตพืชอาหาร โดยเฉพาะข้าวเอาไว้บริโภคในครัวเรือน รวมทั้งมีการผลิตอื่น ๆ เพื่อบริโภค และจำหน่ายส่วนที่เหลือแก่ตลาด เพื่อสร้างรายได้อย่างพอเพียง

- เกษตรกรรายย่อยที่มีที่ดินทำกินน้อย
- มีแหล่งน้ำในไรนา และมีน้ำใช้เพียงพอสำหรับกิจกรรมการเกษตร
- มีกิจกรรมการผลิตหลายชนิดโดยแบ่งพื้นที่เป็น 4 ส่วน 1) ขุดสระเก็บกักน้ำ 2) ปลูกข้าวเพื่อให้มีข้าวในครัวบริโภค 3) ไม้ผล ไม้ยืนต้น 4) สิ่งปลูกสร้าง เช่น ที่อยู่อาศัย โรงเรือน ฉาง
- ผลิตผลใช้บริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก

24.5 วนเกษตรหรือไรนาป่าผสม (Agroforestry) รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสาน ระหว่างด้านป่าไม้ควบคู่กับการเพาะปลูกพืชเกษตร และครอบคลุมถึงการผลิตทางด้านปศุสัตว์และการประมง ภายในพื้นที่หนึ่งๆ โดยเน้นการจัดการนิเวศเกษตรเลียนแบบระบบนิเวศธรรมชาติของป่าไม้

- เป็นการผลิตแบบเกษตรผสมผสาน
- กิจกรรมการผลิตด้านป่าไม้ควบคู่กับการเพาะปลูกพืชเกษตร
- มีต้นไม้ใหญ่และพืชหลายระดับ
- มีความหลากหลายทางชีวภาพ

25. การรับรองมาตรฐานและหน่วยงานรับรอง

25.1 ระบบ PGS

ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม หรือ PGS (Participatory Guarantee System) เป็นระบบการรับรองคุณภาพโดยชุมชน การมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง และต่อเนื่องของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของชุมชน ภายใต้หลักการพื้นฐาน ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การเป็นเครือข่ายทางสังคม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกลุ่มผู้ผลิตสามารถเลือกใช้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของหน่วยรับรองใดก็ได้มาเป็นมาตรฐานอ้างอิง โดยมีองค์กรเครือข่าย PGS เป็นหน่วยงานให้การรับรอง

25.2 มาตรฐาน Organic Thailand

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 1 : การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย ผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ (มกษ. 9000 เล่ม 1 – 2552) เป็นมาตรฐานทั่วไป ซึ่งครอบคลุมถึงผลผลิตที่ได้จากระบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่ระบบการผลิต การแปรรูป การบรรจุ การแสดงฉลากและการจำหน่าย ประกอบด้วยข้อกำหนด 9 ข้อ ได้แก่ 1) การเลือกพื้นที่ผลิตพืชอินทรีย์ 2) การวางแผนผลิตพืชอินทรีย์ 3) การเลือกพันธุ์ 4) การจัดการและปรับปรุงบำรุงดิน 5) การจัดการศัตรูพืช 6) การเก็บเกี่ยว และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว 7) การบรรจุหีบห่อ เก็บรักษา และขนส่ง 8) การแสดงฉลาก และการกล่าวอ้าง 9) การบันทึกข้อมูลการผลิตและการทวนสอบ โดยมีกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานให้การรับรอง

คู่มือการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร ปี 2565

25.3 มาตรฐาน IFOAM

สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements – IFOAM) ได้จัดทำมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ IFOAM ซึ่งปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลกยอมรับเป็นเกณฑ์มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์ขั้นต่ำสำหรับสินค้าอินทรีย์เพื่อการนำเข้า เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฮังการี สิงคโปร์ มาเลเซีย เป็นต้น โดยสหพันธ์ฯ ได้จัดตั้งหน่วยงานชื่อ International Organic Accreditation Service – IOAS เพื่อทำหน้าที่ให้บริการรับรองหน่วยงานผู้ตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ทั่วโลกภายใต้กรอบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ IFOAM สำหรับในประเทศไทย สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หรือ มกท. (Organic Agriculture Certification Thailand – ACT) ได้รับการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM ซึ่งสามารถให้บริการตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ครอบคลุมในเรื่องการผลิตพืชอินทรีย์ การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวและการแปรรูปผลิตภัณฑ์อินทรีย์ การเก็บผลผลิตจากธรรมชาติ การผลิตปัจจัยการผลิตเพื่อการค้า การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ และรายการอาหารอินทรีย์

25.4 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์อื่น ๆ

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์อื่นๆ เช่น มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์สหภาพยุโรป (EU) มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์สหรัฐอเมริกา (National Organic Program – NOP) มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์แคนาดา (Canada Organic Regime – COR) มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์ญี่ปุ่น (Japanese Agricultural Standard – Organic JAS mark) เป็นต้น

26. เกลือสมุทรม หมายถึง เกลือทะเลที่ผลิตขึ้นโดยการนำน้ำทะเลขึ้นมาตากแดดให้น้ำระเหยไป เหลือแต่ผลึกเกลือตกอยู่ ประกอบด้วย นาวิ้ง นาดาก นาเชื้อ และนาปลง โดยจังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม และจังหวัดสมุทรสาคร มีช่วงเวลาการทำในช่วงฤดูแล้ง ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม - 31 พฤษภาคมของปีถัดไป ส่วนจังหวัดปัตตานี ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม - 31 กรกฎาคม ของปีนั้นๆ และ การขึ้นทะเบียนผู้ทำนาเกลือสมุทร กำหนดให้

26.1 วันที่เพาะปลูก คือ วันที่เริ่มทำการผลิต (วันที่ปล่อยน้ำเข้าแปลง)

26.2 วันที่คาดว่าจะเก็บเกี่ยว คือ วันที่คาดว่าจะผลผลิตเกลือครั้งสุดท้ายจะเก็บเกี่ยวได้

26.3 เนื้อที่ปลูก คือ พื้นที่ทำนาเกลือทั้งผืน

26.4 เนื้อที่เก็บเกี่ยว คือ พื้นที่ทำนาเกลือทั้งผืน

26.5 รหัสการผลิต คือ 1 ผลิตเกลือเม็ดอย่างเดียว 2 ผลิตเกลือเม็ดรวมกับการเลี้ยงสัตว์น้ำ

26.6 ผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับ คือ เกลือเม็ดที่ผลิตได้ตลอดฤดูการผลิต (รวมทุกรอบการผลิต ตลอดฤดูการผลิต ประมาณ 5 - 7 รอบ)

26.7 เกลือสมุทรม 1 เกวียน เท่ากับ 1,600 กิโลกรัม (น้ำหนักเกลือ ณ แปลงผลิต)

27. พยาน หมายถึง ผู้นำชุมชนหรืออาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.) ที่เป็นพยานในการแจ้งข้อมูล การประกอบการเกษตรของเกษตรกรผู้ขอขึ้นทะเบียน

28. ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาเกษตรระดับหมู่บ้าน/ตำบล คณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี ประจำตำบล ประธานชุมชน ทั้งนี้ บุคคลดังกล่าวจะต้องอยู่ในวาระการดำรงตำแหน่ง

การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน

ประธาน SC ระดับจังหวัด (กษ.จว.) เน้นย้ำเจ้าหน้าที่ขอ
ความร่วมมือเกษตรกรในการบันทึกข้อมูลเกษตรกรรมยั่งยืน
ในการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร ปี ๒๕๖๕

